

REDYSTRYBUCYJNA ROLA OBCIĄŻEŃ PODATKOWYCH OSÓB FIZYCZNYCH W LATACH 2016-2018¹

THE REDISTRIBUTIVE ROLE OF TAX BURDENS OF NATURAL PERSONS IN 2016-2018

Marian Podstawka*, Agnieszka Deresz** ✉

* Polska, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

** Polska, Urząd Skarbowy w Siedlcach

Streszczenie. Celem artykułu jest ocena podatku dochodowego od osób fizycznych z punktu widzenia jego progresywności i efektu redystrybucyjnego na tle wprowadzonych w 2017 i 2018 roku zmian dotyczących kwoty wolnej od podatku oraz sposobu jej obliczania. Do realizacji przedmiotu opracowania zastosowano twierdzenia zaproponowane przez N. Kakwaniego i P.J. Lamberta. Do realizacji celu wykorzystano przykładowe dochody brutto dla pierwszego przedziału podatkowego, w granicach od 4.000,00 zł do 85.528,00 zł, natomiast dla drugiego przedziału podatkowego, w granicach od 100.000,00 zł do 150.000,00 zł, opodatkowane według skali podatkowej obowiązującej w Polsce w latach 2016-2018.

Słowa kluczowe: redystrybucja, podatek dochodowy od osób fizycznych, kwota wolna od podatku, progresja podatkowa

Abstract. The aim of the article is to assess the personal income tax from the point of its progressiveness and redistributive effect within the changes introduced in 2017 and 2018 regarding the tax-free amount and the method of its calculation. To implement the subject of the study the theorems proposed by N. Kakwani and P.J. Lambert were used. In order to achieve the aim of the article the example of gross income for the first tax range was used, from PLN 4,000.00 to PLN 85,525.00, and for the second one, from PLN 100,000.00 to PLN 150,000.00, according to the tax scale applicable in Poland in 2016-2018.

Keywords: redistribution, personal income tax, tax-free amount, tax progression

Wstęp

Państwo za pomocą podatków wpływa na rozkład dochodów wśród podatników. W tym celu wykorzystuje się m.in. progresywny podatek dochodowy od osób fizycznych, który oprócz funkcji fiskalnej pełni również funkcję redystrybucyjną.

Wyraża się ona w oddziaływaniu na zmniejszenie nierówności dochodów. Jej wynikiem jest nie tylko obniżenie dochodów podatników, lecz również zmiana ich relacji w stosunku do tej sprzed opodatkowania. To właśnie podatek dochodowy od osób fizycznych powoduje redystrybucję dochodu jego podatników, zmieniając ilość środków, jakimi

¹ W opracowaniu przedstawiono ocenę tej roli na podstawie symulacji, która uwzględnia obowiązującą w 2016 roku skalę podatkową oraz wprowadzone w latach 2017-2018 zmiany polegające na wprowadzeniu nowej kwoty wolnej od podatku oraz sposobu obliczania kwoty zmniejszającej podatek.

dysponuje poszczególny podatnik, jak również relacje występujące między dochodem przed i po opodatkowaniu pomiędzy różnymi grupami podatników.

Powszechna akceptacja progresji podatkowej świadczy o silnym poczuciu sprawiedliwości, w myśl której bogatsi podatnicy powinni płacić wyższy podatek, według wyższej stawki podatkowej. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że wysoka progresywność świadczy o wyższym poziomie fiskalizmu, zniechęca do ożywiania działalności gospodarczej, zabija kreatywność, postęp, promuje przeciętność, zachęca do uciekania w szarą strefę. Silnie progresywne i redystrybucyjne systemy podatkowe osłabiają konkurencyjność gospodarki, generując wysokie koszty ekonomiczne i społeczne (Dynus, 2007, s. 34-35). Nadmierny fiskalizm jest jednym z głównych czynników hamujących rozwój gospodarczy kraju. W kontekście tego niebezpieczeństwa ważną kwestią pozostaje ocena i monitoring systemu podatkowego ze względu na progresywność i redystrybucję.

Celem artykułu jest ocena podatku dochodowego od osób fizycznych z punktu widzenia jego progresywności i efektu redystrybucyjnego dotyczącego dochodów.

Material i metody

Do realizacji postawionego we wstępie celu opracowania zastosowano:

- ocenę warunków progresywności systemu podatku dochodowego od osób fizycznych określonych w pracy N. Kakwaniego i P.J. Lamberta (Kakwani, Lambert, 1997, s. 1-4),
- miary progresji strukturalnej, tj. miarę progresji zobowiązań (*Liability Progression – LP*) oraz miarę progresji resztowej (*Residual Progression – RP*), przyjętych przez P.J. Lamberta (Lambert, 2001, s. 197-198).

Wymienione metody analizy zostały zastosowane do oceny podatku dochodowego od osób fizycznych obowiązującego w Polsce w latach 2016-2018, na podstawie przykładowych dochodów brutto przyjętych dla pierwszego przedziału podatkowego w granicach od 4.000,00 zł do 85.528,00 zł, natomiast dla drugiego przedziału podatkowego w granicach od 100.000,00 zł do 150.000,00 zł.

Podatki stanowią najważniejsze źródło zasilańce budżet państwa. Zgodnie z ustawową definicją (Ordynacja podatkowa, 1997, art. 6) – podatkiem nazywamy publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz skarbu państwa, województwa, powiatu lub gminy wynikające z ustawy podatkowej. Podatek ma charakter pieniężny i nie oznacza automatycznie otrzymania od państwa określonych świadczeń. Struktura podatków oraz ich wysokość są podstawowym elementem polityki fiskalnej.

Ocena struktury dochodów budżetu państwa przedstawiona w tabeli nr 1 wskazuje, że podatki pośrednie i podatki bezpośrednie w 2016 roku stanowiły ponad 85% wszystkich dochodów budżetu państwa. Ważnym źródłem dochodów budżetowych był podatek dochodowy od osób fizycznych. Wpływy z niego stanowiły w 2016 roku ponad 15% wszystkich budżetowych dochodów. Większość dochodów podatkowych budżetu państwa pochodziła jednak z podatku od towarów i usług oraz akcyzy – w 2016 roku było to ponad 61% wszystkich dochodów budżetu państwa. Podatki pośrednie stanowią najpewniejsze i najbardziej stabilne źródło dochodów budżetowych, ponieważ niezależnie od sytuacji gospodarczej kraju podmioty zaopatrują się w towary i usługi. Jak wspomniano, podatek dochodowy od osób fizycznych jest bardzo istotnym źródłem zasilańca rachunków władz publicznych i z punktu widzenia finansów państwa istotne jest, by w wyniku wprowadzanych w nim zmian w 2017 i 2018 roku nie zostały uszczuplone wpływy z jego tytułu.

Tabela 1. Poziom i struktura dochodów budżetowych w 2016 roku

L.p.	Wyszczególnienie dochodów (w mln zł)	Planowane dochody	Wykonane dochody
	Dochody ogółem, w tym:	313.808,53	314.683,57
1.	Podatki pośrednie w tym, podatek od towarów i usług oraz akcyzy	194.149,00	193.740,32
2.	Podatek dochodowy od osób prawnych	26.067,00	26.381,40
3.	Podatek dochodowy od osób fizycznych	46.894,00	48.232,40
4.	Podatek od wydobycia niektórych kopalin	1.530,00	1.277,49
5.	Podatek od niektórych instytucji finansowych	5.500,00	3.506,81
6.	Podatek od sklepów wielkopowierzchniowych	2.000,00	-
7.	Dochody niepodatkowe	35.930,98	40.131,26
8.	Środki z Unii Europejskiej i z innych źródeł niepodlegające zwrotowi	1.737,55	1.413,89
	(w %)	100,00	100,00
	Dochody ogółem, w tym:	100,00	100,00
1.	Podatki pośrednie w tym, podatek od towarów i usług oraz akcyzy	61,87	61,57
2.	Podatek dochodowy od osób prawnych	8,31	8,38
3.	Podatek dochodowy od osób fizycznych	14,94	15,33
4.	Podatek od wydobycia niektórych kopalin	0,49	0,41
5.	Podatek od niektórych instytucji finansowych	1,75	1,11
6.	Podatek od sklepów wielkopowierzchniowych	0,64	-
7.	Dochody niepodatkowe	11,45	12,75
8.	Środki z Unii Europejskiej i z innych źródeł niepodlegające zwrotowi	0,55	0,45

Źródło: Sprawozdanie operatywne z wykonania budżetu państwa, Ministerstwo Finansów, Departament Budżetu Państwa (www.mf.gov.pl).

Podatek dochodowy od osób fizycznych płacony jest przez osoby fizyczne od dochodów uzyskiwanych w ciągu roku podatkowego. Opodatkowana jest suma dochodów z wszystkich źródeł poza tymi, które są na podstawie prawa zwolnione z podatku. Podatek dochodowy od osób fizycznych od początku obowiązywania – od 1 stycznia 1992 roku – jest z założenia podatkiem progresywnym, od 2009 roku ze stawkami opodatkowania 18% i 32%. Jego progresja jest konsekwencją rosnących progowo krańcowych stóp podatkowych. Oznacza to, że bogatsi podatnicy nie tylko płacą wyższy podatek nominalnie, ale również oddają do budżetu państwa wyższą część swoich dochodów.

Konstrukcja podatku dochodowego od osób fizycznych obejmuje istnienie kwoty wolnej od opodatkowania. W 2016 roku kwota wolna od podatku wynosiła dla wszystkich 3.091,00 zł, co w praktyce oznaczało zmniejszenie podatku o 556,02 zł.

Od 1 stycznia 2017 r. kwota wolna od podatku jest uzależniona od wysokości uzyskanego dochodu i wynosi 6.600,00 zł dla osób, których dochody nie

przekraczają tej kwoty. Oznacza to, że osoby zarabiające do 6.600,00 zł rocznie nie płacą podatku w ogóle. W przypadku dochodów w przedziale 6.600,00 zł – 11.000,00 zł kwota wolna stopniowo zmniejsza się od poziomu 6.600,00 zł. Jest degressywna i oblicza się ją według specjalnego wzoru dla poszczególnego poziomu dochodów (1.188,00 zł – [631,98 zł * (podstawa obliczenia podatku – 6.600,00 zł)]: 4.400,00 zł). Osoby zarabiające powyżej 11.000,00 zł, ale mniej niż 85.528,00 zł, mogą korzystać w kwoty wolnej w wysokości 3.091,00 zł, co w praktyce oznacza zmniejszenie podatku o 556,02 zł i jest to standardowa kwota wolna od podatku, która nie zmieniła się od 2009 roku. Osoby, które osiągają minimalne wynagrodzenie za pracę – czyli 2.000,00 zł brutto – uzyskają roczny dochód w wysokości 24.000,00 zł, więc ich zmiana kwoty wolnej od podatku nie będzie dotyczyć. Skorzystają tylko ci, którzy uzyskują niskie dochody, lub pracują jedynie w wybranych miesiącach roku. Dla podatników o dochodach powyżej 85.528,00 zł kwota wolna zmniejsza się – do 0,00 zł przy dochodzie powyżej

127.000,00 zł. Osobom zarabiającym więcej kwota wolna od podatku nie przysługuje.

Kwota wolna od podatku w 2018 roku uległa ponownie zmianie – dla najmniej zarabiających. Wzrosła ona do 8.000,00 zł rocznie. Osoby zarabiające rocznie do 8.000,00 zł nie zapłacą podatku. W przypadku dochodów w przedziale 8.000,00 zł – 13.000,00 zł kwota wolna stopniowo zmniejsza się od poziomu 8.000,00 zł. Jest degresywna i oblicza się ją według specjalnego wzoru dla poszczególnego poziomu dochodów (1.440,00 zł – [883,98 zł * (podstawa obliczenia podatku – 8.000,00 zł)]: 5.000,00 zł). Osoby zarabiające powyżej 13.000,00 zł, ale mniej niż 85.528,00 zł, mogą korzystać z kwoty wolnej w wysokości 3.091,00 zł, co w praktyce oznacza pomniejszenie podatku o 556,02 zł. I tak jak w 2017 roku, dla podatników o dochodach powyżej 85.528,00 zł kwota wolna zmniejsza się – do 0,00 zł przy dochodzie powyżej 127.000,00 zł. Osobom zarabiającym więcej niż 127.000,00 zł kwota wolna od podatku nie będzie przysługiwać.

Konstrukcja progresywnego podatku dochodowego od osób fizycznych oznacza też istnienie stóp krańcowych, które w analizowanym okresie wynosiły 18% i 32%. System podatku dochodowego od osób fizycznych obejmuje istnienie preferencyjnych sposobów opodatkowania (wspólnego opodatkowania przez małżonków oraz osób samotnie wychowujących dzieci), jak też istnienie ulg i zwolnień podatkowych. Dzięki takiej konstrukcji podatek dochodowy od osób fizycznych różnicuje wielkość obciążeń poszczególnych grup podatników i wpływa na wtórny podział dochodów. W wyniku działania tego podatku maleją nierówności, czyli dochód osób uboższych staje się względnie wyższy, natomiast dochód osób bogatszych względnie niższy.

Podatek dochodowy od osób fizycznych może być oceniany w kontekście warunków progresywności zaproponowanych przez N. Kakwaniego i P.J. Lamberta w 1997 roku, zgodnie z którymi:

Po pierwsze, minimalna zasada progresji została określona wzorem:

$$x_i \geq x_j \Rightarrow t_i \geq t_j \quad (\text{Kakwani, Lambert, 1997, s. 1}) \quad (\text{A})$$

Po drugie, zasada progresji została określona wzorem:

$$x_i \geq x_j \quad \text{i} \quad t_i \geq t_j \Rightarrow \frac{t_i}{x_i} > \frac{t_j}{x_j} \quad (\text{Kakwani, Lambert, 1997, s. 1}) \quad (\text{B})$$

gdzie:

x_i, x_j – dochód przed opodatkowaniem dwóch podatników,

t_i, t_j – wysokość podatku należnego jednego i drugiego podatnika.

Warunek określony wzorem (A) oznacza minimalny stopień wzrostu wysokości podatku należnego w miarę wzrostu dochodu. Zgodnie z tym, warunkiem koniecznym do zaistnienia progresji podatkowej (ale niewystarczającym) jest obciążenie wyższych lub równych dochodów nie niższą kwotą podatku należnego. Progresja podatkowa określona wzorem (B) oznacza już nie tylko wyższe kwotowo obciążenia podatkowe, ale również wyższy odsetek dochodu, który należy oddać w formie podatku. Każdy system podatkowy niespełniający tego warunku określany jest jako regresywny. Przedmiotowy warunek (B) wyklucza podatek liniowy, dla któ-

rego średnia stopa podatku $\frac{t}{x}$ nie zależy od wysokości dochodu x (Kakwani, Lambert, 1997).

Wyniki i dyskusja

Kwoty podatku dochodowego od osób fizycznych, obliczone dla przykładowych dochodów brutto w latach 2016-2018 według przedziałów skali podatkowej, przedstawiono w tabeli nr 2. Wysokość tego podatku jest wypadkową dochodów do opodatkowania oraz odpowiadającej podstawie opodatkowania stawce podatkowej i kwocie wolnej od podatku. Należy zauważyć, że uzyskane wyniki w tabeli 2 wskazują, że obliczony podatek charakteryzuje tendencja wzrostowa, biorąc pod uwagę przykładowe dochody brutto.

Tabela 2. Wysokość podatku dochodowego dla przykładowych dochodów brutto obliczona według progresywnej skali podatkowej obowiązującej w latach 2016-2018

Roczny dochód brutto	Podatek dochodowy od osób fizycznych		
	2016	2017	2018
	SYMULACJA		
4.000,00	164,00	-	-
5.000,00	344,00	-	-
6.600,00	632,00	-	-
8.000,00	884,00	453,00	-
9.000,00	1.064,00	777,00	357,00
10.000,00	1.244,00	1.100,00	714,00
11.000,00	1.424,00	1.424,00	1.070,00
12.000,00	1.604,00	1.604,00	1.427,00
13.000,00	1.784,00	1.784,00	1.784,00
20.000,00	3.044,00	3.044,00	3.044,00
60.000,00	10.244,00	10.244,00	10.244,00
80.000,00	13.844,00	13.844,00	13.844,00
85.528,00	14.839,00	14.839,00	14.839,00
100.000,00	19.470,00	19.664,00	19.664,00
110.000,00	22.670,00	22.998,00	22.998,00
120.000,00	25.870,00	26.332,00	26.332,00
127.000,00	28.110,00	28.666,00	28.666,00
130.000,00	29.070,00	29.626,00	29.626,00
140.000,00	32.270,00	32.826,00	32.826,00
150.000,00	35.470,00	36.026,00	36.026,00

Źródło: obliczenia własne z wykorzystaniem skali podatkowej obowiązującej w latach 2016-2018.

Podniesienie kwoty wolnej od podatku do wysokości 6.600,00 zł w 2017 roku oraz do wysokości 8.000,00 zł w 2018 roku, a także wprowadzenie nowych zasad obliczania kwoty zmniejszającej podatek w tych latach spowodowało:

- Obniżenie podatku dla dochodu w wysokości 8.000,00 zł o blisko 50% w 2017 roku w stosunku do tego dochodu z roku 2016, podczas gdy w 2018 roku podatek dla tego dochodu jeszcze nie wystąpi. Dla dochodu 9.000,00 zł obliczony podatek w 2017 roku obniżył się o 27%, natomiast w 2018 roku o blisko 65% w stosunku do podatku obliczonego w 2016 roku. Dla dochodu 10.000,00 zł obliczony podatek w 2017 roku obniżył się o blisko 12%, natomiast w 2018 roku o blisko 43% w stosunku do podatku obliczonego w 2016 roku.
- Podatek obliczony dla dochodu 11.000,00 zł i dochodu 12.000,00 zł w 2016 roku i 2017 roku jest taki sam, spadek obliczonego podatku zauważamy natomiast w 2018 roku, jest on niższy odpowiednio dla dochodu 11.000,00 zł o blisko 25%, dla dochodu 12.000,00 zł o 11% w stosunku do podatku obliczonego w 2016 i 2017 roku.
- Dla dochodów od 13.000,00 zł do 85.528,00 zł obliczony podatek zwiększa się stopniowo, jednakowo w latach 2016-2018 od wysokości

1.784,00 zł dla dochodu 13.000,00 zł do wysokości 14.839,00 zł dla dochodu 85.528,00 zł.

- Dla dochodów z drugiego przedziału skali podatkowej podatek wzrósł w stosunku do podatku obliczonego w 2017 i 2018 roku. Dla dochodu 100.000,00 zł – o 1%, dla dochodu 110.000,00 zł – o 1,45%, dla dochodu 120.000,00 zł – o 1,79%, dla dochodu 127.000,00 zł – o 1,96%, dla dochodu 130.000,00 zł – o 1,91%, dla dochodu 140.000,00 zł – o 1,72% i dla dochodu 150.000,00 zł – o 1,57%.

Dane przedstawione w tabelach 3, 4 i 5 określają stopy obciążeń wynikające z podatku dochodowego od osób fizycznych w latach 2016-2018, bez uwzględnienia innych obciążeń dochodów osobistych, jakimi są obowiązkowe składki na ubezpieczenia społeczne oraz obowiązkowa składka na ubezpieczenie zdrowotne. Obciążenia podatkowe zostały określone w zależności od wysokości dochodu osiąganego przez podatnika. Do obliczenia przedmiotowych obciążeń przyjęte zostały, tak jak w tabeli 2, przykładowe wysokości dochodów, dla pierwszego przedziału dochodowego mieszczące się w granicach od 4.000,00 zł do 85.528,00 zł, natomiast dla drugiego przedziału dochodowego mieszczące się w granicach od 100.000,00 zł do 150.000,00 zł. Należy zauważyć, że wyniki przedstawione w tabelach

nr 3, 4 i 5 wskazują, że obciążenie z tytułu analizowanego podatku charakteryzuje się tendencją wzrostową, biorąc pod uwagę osiągnięte dochody brutto. Najniższe procentowo obciążenia dotyczą podatników, których dochód nie przekroczył 5.000,00 zł brutto w ciągu roku 2016 roku (dla dochodu w wysokości 4.000,00 zł obciążenie wyniosło 4,10%, natomiast dla dochodu w wysokości 5.000,00 zł – 6,88%). W 2017 i 2018 roku podatek dla tej grupy podatników nie wystąpił. W 2017 roku najmniej obciążone podatkiem dochodowym były dochody w wysokości

8.000,00 zł i 9.000,00 zł, odpowiednio 5,66% i 8,63%. W 2018 roku podatek dla podatników o dochodach 8.000,00 zł nie wystąpi, natomiast w tym roku najmniej obciążone podatkiem będą dochody w wysokości 9.000,00 – 3,97% i w wysokości 10.000,00 zł – 7,14%. Najwyższe procentowo obciążenia dotyczyć będą podatników o dochodach równych 150.000,00 zł, w 2016 roku wynosiło ono 23,65%, podczas gdy w 2017 i 2018 roku jest wyższe o 0,37%.

Tabela 3. Progresja zobowiązań oraz progresja resztowa w 2016 roku

	Roczny dochód brutto w zł	Średnia stopa podatku w %	Krańcowa stopa podatku w %	LP (x)	RP (x)
I przedział dochodowy	4.000,00	4,10	18	4,39	0,86
	5.000,00	6,88	18	2,62	0,88
	6.600,00	9,58	18	1,88	0,91
	8.000,00	11,05	18	1,63	0,92
	9.000,00	11,82	18	1,52	0,93
	10.000,00	12,44	18	1,45	0,94
	11.000,00	12,95	18	1,39	0,94
	12.000,00	13,37	18	1,34	0,95
	13.000,00	13,72	18	1,31	0,95
	20.000,00	15,22	18	1,18	0,97
	60.000,00	17,07	18	1,05	0,99
	80.000,00	17,31	18	1,04	0,99
	85.528,00	17,35	18	1,04	0,99
II przedział dochodowy	100.000,00	19,47	32	1,64	0,84
	110.000,00	20,61	32	1,55	0,86
	120.000,00	21,56	32	1,48	0,87
	127.000,00	22,13	32	1,45	0,87
	130.000,00	22,36	32	1,43	0,88
	140.000,00	23,05	32	1,39	0,88
	150.000,00	23,65	32	1,35	0,89

Źródło: obliczenia własne.

Porównanie wysokości średniej stopy podatkowej dowodzi, że podniesienie kwoty wolnej od podatku do 6.600,00 zł w 2017 roku, spowodowało znacznie obniżenie stopy dla podatników o dochodach niższych niż 11.000,00 zł. Jest to spowodowane tym, że dla osób, których dochody wynoszą od 6.600,00 zł do 11.000,00 zł rocznie, kwota wolna będzie wyższa w porównaniu do obowiązującej w latach 2009-2016. Przykładowo, jeśli dochód roczny podatnika wynosi 9.000,00 zł, kwota wolna wzrośnie do 4.684,79 zł, podatek dochodowy od osób fizycznych zmniejszy się o 287,00 zł, natomiast średnia stopa podatku o 3,19%. Podniesienie natomiast kwoty wolnej od podatku do 8.000,00 zł w 2018 roku podwyższy próg dochodów do kwoty 13.000,00 zł, dla których wysokość podatku i średnia stopa podatkowa będą malały. Dla dochodu rocznego 9.000,00 zł kwota wolna wzrośnie do 7.017,78 zł, podatek dochodowy od osób fizycznych zmniejszy się o 707,00 zł, natomiast średnia

stopa procentowa zmniejszy się o 7,85% w stosunku do roku 2016. Dla podatników z drugiego przedziału skali podatkowej, z dochodami rocznymi ponad 85.528,00 zł, w latach 2017-2018 kwota wolna stopniowo obniża się. Dla dochodu rocznego ponad 127.000,00 zł nie będzie kwoty wolnej. W latach 2017-2018, jeśli dochód roczny podatnika wynosi 110.000,00 zł, podatek dochodowy od osób fizycznych wzrośnie o 328,00 zł, natomiast średnia stopa podatku o 0,3%.

Analizowany podatek dochodowy od osób fizycznych w latach 2016-2018 dla każdego przyjętego dochodu jest podatkiem progresywnym. Dla każdego przyjętego dochodu spełnione są warunki wyrażone wzorami (A) oraz (B), tj. zobowiązania podatkowe podatników wzrastają w miarę wzrostu dochodu, co z kolei oznacza, że obciążenia podatkowe są odpowiednio wyższe dla wyższych dochodów.

Tabela 4. Progresja zobowiązań oraz progresja resztowa w 2017 roku

	Roczny dochód brutto w zł	Średnia stopa podatku w %	Krańcowa stopa podatku w %	LP (x)	RP (x)
I przedział dochodowy	4.000,00	-	18	-	-
	5.000,00	-	18	-	-
	6.600,00	-	18	-	-
	8.000,00	5,66	18	3,18	0,87
	9.000,00	8,63	18	2,09	0,90
	10.000,00	11,00	18	1,64	0,92
	11.000,00	12,95	18	1,39	0,94
	12.000,00	13,37	18	1,34	0,95
	13.000,00	13,72	18	1,31	0,95
	20.000,00	15,22	18	1,18	0,97
	60.000,00	17,07	18	1,05	0,99
	80.000,00	17,31	18	1,04	0,99
	85.528,00	17,35	18	1,04	0,99
	II przedział dochodowy	100.000,00	19,66	32	1,63
110.000,00		20,91	32	1,53	0,86
120.000,00		21,94	32	1,46	0,87
127.000,00		22,57	32	1,42	0,88
130.000,00		22,79	32	1,40	0,88
140.000,00		23,45	32	1,36	0,89
150.000,00		24,02	32	1,33	0,89

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 5. Progresja zobowiązań oraz progresja resztowa w 2018 roku

	Roczny dochód brutto w zł	Średnia stopa podatku w %	Krańcowa stopa podatku w %	LP (x)	RP (x)
I przedział dochodowy	4.000,00	-	18	-	-
	5.000,00	-	18	-	-
	6.600,00	-	18	-	-
	8.000,00	-	18	-	-
	9.000,00	3,97	18	4,53	0,85
	10.000,00	7,14	18	2,52	0,88
	11.000,00	9,73	18	1,85	0,91
	12.000,00	11,89	18	1,51	0,93
	13.000,00	13,72	18	1,31	0,95
	20.000,00	15,22	18	1,18	0,97
	60.000,00	17,07	18	1,05	0,99
	80.000,00	17,31	18	1,04	0,99
	85.528,00	17,35	18	1,04	0,99
	II przedział dochodowy	100.000,00	19,66	32	1,63
110.000,00		20,91	32	1,53	0,86
120.000,00		21,94	32	1,46	0,87
127.000,00		22,57	32	1,42	0,88
130.000,00		22,79	32	1,40	0,88
140.000,00		23,45	32	1,36	0,89
150.000,00		24,02	32	1,33	0,89

Źródło: obliczenia własne.

Właściwości systemu podatkowego zależą w znacznej mierze od konstrukcji podatku dochodowego. Ocena własności systemu podatkowego może być prowadzona z wykorzystaniem m.in. miary

progresji strukturalnej przyjętej przez P.J. Lamberta w 2001 roku. Spośród miar progresji strukturalnej szczególne znaczenie mają dwie. Pierwsza z nich określana jest jako progresja zobowiązań (*Liability*

Progression – LP). Definiowana jest dla każdego dochodu x , dla którego należność podatkowa jest większa od zera, tj. $t(x) > 0$, i wyraża się ilorazem krańcowej i średniej stopy podatku dla dochodu x , co należy zapisać wzorem:

$$LP(x) = \frac{m(x)}{a(x)} \quad (C)$$

gdzie:

$$a(x) = \frac{t}{x} \text{ – średnia stopa podatku należnego}$$

dla dochodu x ,

$$m(x) = \frac{\hat{t}}{\hat{x}} \text{ – krańcowa stopa podatku należnego}$$

dla dochodu x .

Skala podatkowa jest progresywna, jeśli dla dowolnego poziomu dochodu, przy którym należność podatkowa jest większa od zera, a więc $a(x) > 0$, spełniony jest warunek $m(x) > a(x)$, czyli $LP(x) > 1$ (Lambert, 2001, s. 197-198).

Drugą z miar to progresja resztowa (*Residual Progression – RP*):

$$RP(x) = \frac{1 - m(x)}{1 - a(x)} \quad (D)$$

Warunek progresji skali podatkowej jest spełniony dla $RP(x) < 1$ (Lambert, 2001, s. 197-198).

Zarówno progresja zobowiązań, jak i progresja resztowa mogą być interpretowane jako elastyczność, tj. względna zmiana dwóch wielkości, przy czym $LP(x)$ określa elastyczność podatku względem dochodu przed opodatkowaniem, natomiast $RP(x)$ określa elastyczność dochodu po opodatkowaniu względem dochodu przed opodatkowaniem.

Wartości określające zakres progresji zobowiązań $LP(x)$ oraz progresji resztowej $RP(x)$ w tabeli 3 dla roku 2016, w tabeli 4 dla roku 2017 i tabeli 5 dla roku 2018 obliczone zostały odpowiednio według wzorów (C) i (D), w punktach odpowiadających dla przyjętych przykładowych wartości dochodu z danego przedziału dochodowego.

Obliczenia wykazane w tabelach 3, 4 i 5 wskazują, że:

- Po pierwsze, podatek dochodowy od osób fizycznych w latach 2016-2018 był podatkiem progresywnym, na co wskazuje średnia stopa podatku, która wzrasta wraz ze wzrostem dochodu.

- Po drugie, na progresywność podatku od dochodów osobistych dla analizowanych wysokości dochodów w latach 2016-2018 wskazuje spełnienie

warunku progresywności zawartego we wzorze (C), zgodnie z którym $LP(x) > 1$.

W 2016 roku podatek dochodowy od osób fizycznych w najmniejszym stopniu był progresywny dla dochodów w wysokości 60.000,00 zł, 80.000,00 zł i 85.528,00 zł. Ten sam najniższy stopień progresywności podatku charakteryzował wymienione dochody w roku 2016 i 2017 i będzie to czynił w 2018 roku. Największa progresywność dotyczyła dochodów: w 2016 roku w wysokości 4.000,00 zł i 5.000,00 zł, w 2017 roku dla dochodów w wysokości 8.000,00 zł i 9.000,00 zł, natomiast w 2018 roku będzie mieć to miejsce dla dochodów w wysokości 9.000,00 zł i 10.000,00 zł. Podatek dochodowy od osób fizycznych jest progresywny dla $LP(x) > 1$ i $RP(x) < 1$. Wraz ze wzrostem wartości miary progresji zobowiązań $LP(x)$ wzrasta progresywność omawianego podatku. Im bardziej progresja resztowa $RP(x)$ zbliża się do 1, tym niższą progresywnością charakteryzuje się podatek dochodowy od osób fizycznych. Co oznacza, że dla tych podatników najbardziej zmniejszane były i będą nierówności dochodowe. Należy zauważyć, że najwyższy stopień progresywności przesunął się w górę w analizowanych latach 2016-2018, biorąc pod uwagę wzrost dochodów. Dla pozostałych wysokości dochodów sposób opodatkowania przyczyniał się do zmniejszania nierówności dochodowych, tj.:

- ✓ w 2016 roku miara progresji zobowiązań $LP(x)$ dla dochodów z pierwszego przedziału skali podatkowej stopniowo malała, od wartości 1,88 dla dochodu 6.600,00 zł do wartości 1,18 dla dochodu 20.000,00 zł, w drugim przedziale skali podatkowej miara progresji zobowiązań $LP(x)$ również stopniowo malała, od wartości 1,64 dla dochodu 100.000,00 zł do wartości 1,35 dla dochodu 150.000,00 zł;
- ✓ w 2017 i 2018 roku miara progresji zobowiązań $LP(x)$ również charakteryzowała się tendencją spadkową, dla dochodów z pierwszego przedziału skali podatkowej od wartości 1,64 dla dochodu 10.000,00 zł do wartości 1,18 dla dochodu 20.000,00 zł – w 2017 roku oraz od wartości 1,85 dla dochodu w wysokości 11.000,00 zł do wartości 1,18 dla dochodu w wysokości 20.000,00 zł – w 2018 roku, w drugim przedziale miara progresji zobowiązań $LP(x)$ w 2017 roku malała i w 2018 roku będzie maleć od wartości 1,63 dla dochodu w wysokości 100.000,00 zł do wartości 1,33 dla dochodu 150.000,00 zł.
- Po trzecie, rozważając założenie zawarte we wzorze (D), zgodnie z którym warunek progresji podatkowej jest spełniony dla $RP(x) < 1$, obowią-

zująca w latach podatkowych 2016-2017 skala podatkowa była progresywna i będzie progresywna w 2018 roku dla wszystkich przyjętych do analizy dochodów zarówno w pierwszym, jak i drugim przedziale podatkowym.

Wysokości miar progresywności podatkowej resztowej $RP(x)$ pozwalają wyciągnąć wnioski:

- w latach 2016-2018 podatek dochodowy od osób fizycznych w niewielkim stopniu przyczynił się do zmniejszenia nierówności dochodowych podatników przy uzyskanych dochodach w wysokości 20.000,00 zł, 60.000,00 zł, 80.000,00 zł i 85.528,00 zł, przyjmując wartości odpowiednio: 0,97, 0,99, 0,99, 0,99;
- największą progresywnością w 2016 roku charakteryzował się podatek dochodowy od osób fizycznych dla dochodów w wysokości 4.000,00 zł, 5.000,00 zł oraz 6.600,00 zł, w 2017 roku dla dochodów 8.000,00 zł, 9.000,00 zł i 10.000,00 zł, natomiast w 2018 roku dla dochodów 9.000,00 zł, 10.000,00 zł i 11.000,00 zł;
- stosunkowo wysoką porównywalną progresywnością w latach 2016-2017 charakteryzował się i w 2018 roku będzie charakteryzował się podatek dochodowy w drugim przedziale skali podatkowej, miara progresywności resztowej przyjmuje tu wartości od 0,84 dla dochodu 100.000,00 zł do 0,89 dla dochodu 150.000,00 zł.

Wnioski

Na podstawie powyższych rozważań można wyciągnąć wnioski, że system podatku dochodowego od osób fizycznych dla znacznej większości podatników jest łagodnie progresywny. Wskazuje na to stopień obciążeń z tytułu omawianego podatku w latach 2016-2018, który w znikomym stopniu rośnie w miarę wzrostu dochodu. Wskazują na to również obliczenia miar: progresji zobowiązań oraz progresji resztowej. Należy jednak zwrócić uwagę, że progresywność podatku dochodowego od osób fizycznych nie dla wszystkich przedziałów dochodowych jest jednokowa.

W 2016 roku największa progresywność podatku dochodowego od osób fizycznych charakteryzowała dochody w wysokości 4.000,00 zł, 5.000,00 zł i 6.600,00 zł, podczas gdy dla tych wysokości dochodów w 2017 roku podatek nie wystąpił. Ten poziom największej progresywności w 2017 roku przesuwają się w stosunku do podatników o dochodach 8.000,00 zł i 9.000,00 zł. W 2018 roku sposób opodatkowania

najbardziej będzie zmniejszał nierówności dochodowe podatników o uzyskiwanych dochodach w wysokości 9.000,00 zł i 10.000,00 zł, dla dochodu 8.000,00 zł podatek nie wystąpi. Najłagodniejszą progresywnością w latach 2016-2017 charakteryzuje się podatek dochodowy od osób fizycznych dla dochodów od 60.000,00 zł do 85.528,00 zł. W 2018 roku będzie on również najbardziej progresywny dla dochodów w granicach od 60.000,00 zł do 85.528,00 zł.

Reasumując, system podatku dochodowego od osób fizycznych, z wyjątkiem dochodów najuboższych, wskazanych wyżej, w małym stopniu wpływał na wysokość i zróżnicowanie dochodów jego podatników. Znikomy wpływ na podział dochodów osób fizycznych oraz wielkość obciążeń podatkowych wynika:

- po pierwsze, z faktu, iż obciążenia podatkowe w niewielkim stopniu wzrastają w miarę wzrostu dochodu, co oznacza, że nie są odpowiednio wyższe dla wyższych dochodów;
- po drugie, obliczenia miar: progresji zobowiązań oraz progresji resztowej wskazują, że podatek dochodowy jest w niewielkim stopniu progresywny.

Podniesienie kwoty wolnej od podatku do wysokości 6.600,00 zł w 2017 roku spowodowało obniżenie podatku:

- dla dochodu 8.000,00 zł o 48%,
- dla dochodu 9.000,00 zł o 27%,
- dla dochodu 10.000,00 zł o 11%

w stosunku do tych dochodów z roku 2016. Dla dochodów w granicach od 11.000,00 zł do 85.528,00 zł podatek kształtuje się na takim samym poziomie jak w 2016 roku.

Natomiast podniesienie kwoty wolnej od podatku do wysokości 8.000,00 zł w 2018 roku spowoduje obniżenie podatku:

- dla dochodu 9.000,00 zł o 66%,
- dla dochodu 10.000,00 zł o 42%,
- dla dochodu 11.000,00 zł o 24%,
- dla dochodu 12.000,00 zł o 11%

w stosunku do tych dochodów z roku 2016. Dla dochodów w granicach od 13.000,00 zł do 85.528,00 zł podatek będzie kształtował się na takim samym poziomie jak w latach 2016-2017.

Dla dochodów w granicach od 100.000,00 zł do 150.000,00 zł podatek dochodowy od osób fizycznych wzrósł w 2017 roku, jak i wzrośnie w 2018 roku nieznacznie, o:

- 1% dla dochodu w wysokości 100.000,00 zł,
- 2% dla dochodów w granicach od 110.000,00 zł do 150.000,00 zł.

Bibliografia

Dynus, M. (2007). Fiskalizm w Unii Europejskiej. Makroekonomia. Bank i Kredyt 2/2007.

Kakwani, N., Lambert, P.J. (1997). On Measuring Inequality in Taxation. A New Approach. Sydney: The University of New South Wales, School of Economics.

Lambert, P.J. (2001). The Distribution and Redistribution of Income. Manchester: Manchester University Press.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa. Dz.U. 1997 nr 137 poz. 926 z późniejszymi zmianami.